

MANIFESTĂRI CULTURAL-ȘTIINȚIFICE ORĂDENE

Autentică și profundă sâr-bătoare a sufletului și conștiinței naționale, aniversarea memorabilului act al Unirii Transilvaniei cu România a prilejuit o serie de manifestări și în Bihor, dintre care una — la care ne vom referi — a avut loc la 15 octombrie 1983, în sala Consiliului științific al Muzeului Țării Crișurilor din Oradea. Este vorba de dezbaterile științifice pe tema *65 de ani de la făurirea statului național unitar român. Bihorul în epopeea Unirii*, organizată de Secția de istorie a Muzeului Țării Crișurilor în colaborare cu Arhivele Statului Oradea și filiala orădeană a Societății de științe istorice. În programul acestei manifestări științifice au figurat următoarele intervenții: *Contribuția tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului nostru, la o mai exactă și obiectivă interpretare a luptei poporului nostru pentru făurirea statului său național unitar* (dr. Viorel Faur), *Personalitățile politice bihorene în cadrul evenimentelor din anii 1918—1919* (dr. Sever Dumitrașcu), *Oradea și Bihorul în lupta pentru înfăptuirea și apărarea Unirii de la Alba Iulia (12 octombrie 1918 — 20 aprilie 1919)* (dr. Mihai Drecin), *Preocupări în direcția editării documentelor referitoare la evenimentele din Bihor în anii 1918—1919* (Ioan Popovici) și *Reliefa semnificației Unirii Transilvaniei cu România — constantă a vieții culturale bihorene* (Lucia Cornea). La dezbateri au participat muzeografi, arhiviști, bibliotecari și profesori din Oradea.

Existind, așadar, premise pentru o analiză temeinică — sub raport interpretativ — a modului cum s-au desfășurat evenimentele în Bihor la finele anului 1918 și începutul celui următor, dezbaterile a fost extrem de vie și eficientă, degajându-se câteva utile concluzii atât pentru activitatea cultural-educativă, cât și pentru cea științifică, menite să actualizeze semnificațiile majore ale momentului culminant al luptei poporului nostru pentru desăvîrșirea statului său național unitar. Astfel, s-a impus constatarea că orice prezentare a faptelor și întâmplărilor la care ne referim trebuie făcută numai după o cunoaștere cât mai exactă a acestora, publicul arătându-se interesat de expresia particulară, locală, a evenimentelor generale, despre care deține informații ceva mai substanțiale. Este, de asemenea, binecunoscut adevărul că apelul la date de factură locală are menirea de a sensibiliza auditoriul și a-l determina la extinderea cunoștințelor despre momentul 1918 din istoria noastră, pentru ca în final să se asigure o consolidare a ceea ce se știe în legătură cu însemnătatea excepțională a înfăptuirii istorice de la 1 Decembrie 1918, la care au contribuit și românii de pe cele trei Crișuri.

Pe parcursul dezbaterii — atât în cadrul intervențiilor, cât mai ales în cel al discuțiilor — au fost exprimate câteva puncte de vedere demne de atenție. Din setul de probleme dezbătute merită să le reținem pe cele de terminologie (ca, spre pildă, reactualizarea formulării lui Silviu Dragomir despre „reunirea” vechilor

teritorii românești cu patria mamă) și de utilizare a conceptelor. În acest din urmă sens s-a propus (de către dr. S. Dumitrașcu) ca să fie investiți unii dintre citorii bihoreni ai statului național unitar român (ca dr. Aurel Lazăr și dr. Ioan Ciordaș) cu atributul de democrați revoluționari, renunțându-se la categorisirea de intelectuali burghezi. De observat că discuțiile s-au concentrat asupra necesității alcătuirii unui *corpus* național de documente ale Unirii din 1918, care să tindă a deveni exhaustiv, pentru că numai prin editarea tuturor surselor de informare este posibilă o interpretare obiectivă a evenimentelor și, totodată, pe această bază se poate da o replică zdrobitoare aceluia care și în epoca noastră continuă să persevereze într-o atitudine pseudoștiințifică și tendențioasă, din motive lesne de înțeles. Până la concretizarea acestui deziderat științific — de altfel, există experiențe concludente, cum ar fi începerea editării documentelor despre momentele de la 1784 și 1848, ca să ne oprim doar la aceste exemple — se impune ca și pe plan local să fie depuse insistente eforturi pentru depistarea tuturor materialelor documentare (chiar și a celor memorialistice, care trebuie coroborate cu sursele autentice, pentru a fi eliminată orice doză de subiectivism), cu scopul de a fi adunate într-un volum, care se adaugă celui deja apărut în 1978, cu titlul „1918. Bihorul în epopeea Unirii. Documente” (Editat de Comitetul de cultură și educație socialistă al județului Bihor și

Arhivele statului Oradea). Deși este un volum substanțial (de peste 475 de pagini și conține 270 documente), acesta nu a inclus unele mărturii documentare de o importanță evidentă (ca procesele verbale ale adunărilor populare care au fost organizate între 21–27 noiembrie 1918 și cu prilejul cărora au fost aleși delegații bihoreni la marea adunare națională de la Alba Iulia; credenționalele cu care au fost împuterniciți să intre în Sala Unirii cei 66 de delegați bihoreni, ca acte de reprezentare națională; alte documente cu care s-au prezentat la Alba Iulia trimișii consiliilor naționale române și ai comunelor din Bihor; documente care atestă starea de spirit a populației românești din Bihor în preajma marelui eveniment, în timpul desfășurării acestuia și în perioada ulterioară, pînă la 20 aprilie 1919, cînd Oradea și întreg Bihorul au fost eliberate de către armata română), devenind presant necesară publicarea lor, precum și a altora, care au rămas pînă acum inedite. În temeiul documentației respective va fi posibilă explicarea sensurilor adînci ale evenimentelor, fapt care ar înlătura orice interpretare deformată, argumentul cel mai puternic fiind adevărul integral al faptelor.

Cu o justificată stăruință a fost analizată condiția tragică în care s-a aflat populația românească din Bihor — datorită unor arbitrare hotărîri externe — în perioada dintre 1 Decembrie 1918 și pînă la 20 aprilie 1920. S-a subliniat, cu toată fermitatea, că a sosit momentul ca să se scrie adevărul și despre acest timp, deoarece sacrificiile făcute de românii bihoreni se constituie într-o pagină eroică a luptei poporului nostru pentru unitate națională.

O altă idee care s-a impus a fost aceea că încă din perioada interbelică s-a constituit o tradiție în ce privește sărbătorirea zilei de 1 Decembrie 1918, Bihorul trăind sub semnul unor sentimente de solidaritate și unitate națională.

* * *

O altă acțiune cultural-științifică organizată la Muzeul Țării Crișurilor din Oradea, care a beneficiat de o certă receptivitate

din partea publicului, a fost cea consacrată aniversării centenarului nașterii lui *Francisc Hubic*, personalitate bihoreană care a contribuit la pregătirea conștiințelor în vederea emancipării de sub dominația străină și, ca o împlinire a eforturilor generale, pentru a participa efectiv la realizarea aspirației seculare de unitate națională a românilor de pretutindeni. La reușita manifestărilor aniversare — care se înscriu în programul mult mai cuprinzător al celor dedicate aniversării a 65 de ani de la făurirea statului național unitar român — a colaborat Consiliul județean Bihor al F.D.U.S. și Comitetul județean de cultură și educație socialistă Bihor.

Simpozionul din 23 octombrie 1983, care s-a desfășurat în sala Consiliului științific al Muzeului Țării Crișurilor, a reactualizat, prin conținutul comunicărilor prezentate, momente din biografia și creația artistică a lui *Francisc Hubic*. Astfel, prof. univ. dr. *Sigismund Toduță* a depănat unele amintiri despre *Hubic* dar, mai ales, a fixat — în contextul istoriei muzicii noastre din acest secol — locul acestuia, cu accent asupra activității sale ca dirijor al corurilor din *Beiuș* și *Oradea*. Au fost, de asemenea, stabilite adevăratele filoane ale compozițiilor sale, mai exact creația populară și muzica bizantină. În alte comunicări au fost făcute comentarii avizate referitoare la creațiile de mai mică întindere ale compozitorului (de către conf. univ. *Enea Borza*) și la cele de inspirație populară, culese și armonizate, din depresiunea *Beiușului* (de către profesorul *Ioan Bradu*), de o deosebită valoare și care au intrat în circuitul cultural încă din anii 1911–1914. Despre activitatea de militant în planul vieții cultural-naționale a lui *Francisc Hubic* a furnizat concludente informații inedite dr. *Viorel Faur*, după care au fost relevate (de către *Silvia Pop de Popa*) strădaniile compozitorului în direcția întemeierii la *Oradea* (în 1925) a Conservatorului de muzică și artă dramatică, instituție de incontestabilă eficacitate educativă și de recunoscut prestigiu cultural local, precursora a actualei Școli populare de artă.

Despre omul *Francisc Hubic* a dezvăluit cîteva frînturi de realitate profesorul *Ioan Matei*, care l-a cunoscut îndeaproape, fiindu-i ginere. S-au adăugat aprecierile referitoare la *Francisc Hubic* apărute în presa maghiară din *Oradea* și reactualizate de *Thurzo Alexandru*. Din aspectele reconstituite s-a conturat profilul distinct al lui *Francisc Hubic*, ca prezență activă în viața culturală transilvăneană de la începutul acestui secol.

Pentru a intermedia accesul participanților la sursele originale de informare documentară a fost concepută și realizată (de *Viorel Faur*) o expoziție închinată lui *Francisc Hubic — profesorul, compozitorul și animatorul cultural*. Majoritatea exponatelor au provenit din fondul rămas de la compozitor și păstrat de *Ioan Matei*, care a pus la dispoziția Secției de istorie a muzeului orădean întregul material pe care-l deține, din acesta selecționîndu-se ce este mai valoros și adăugîndu-i-se documente culturale și fotografii aflate în propriile colecții, cu scopul de a se reface cît mai convingător peisajul spiritual în care a activat *Francisc Hubic*. Cu prioritate, au fost expuse manuscrisele (realmente numeroase) ale compozitorului *Francisc Hubic*, îndeosebi cele de proveniență folclorică (una din ele, intitulată *Florica*, considerată o veritabilă bijuterie, a fost preluată de corul *Madrigal* — condus de *Marin Constantin* — și inclusă în repertoriul acestuia, astfel că este cunoscută în întreaga lume) și de factură patriotică (cum este *Gornistul de la Grivița* și imnurile închinat lui *Ioan Inochentie Micu-Klein* și *Gheorghe Pop de Băsești*). Interesante au fost, desigur, și fotografiile prezentate în vitrinele expoziției (din acestea consemnăm: *Francisc Hubic* — tînăr profesor la *Beiuș*; părinții acestuia; corurile din *Oradea* și *Beiuș* conduse de *Hubic*; contemporanii din *Bihor* ai compozitorului; clădirile de care își leagă activitatea; fotografiile cu membrii familiei compozitorului, precum și baghetele dirijorale care i-au aparținut lui *Francisc Hubic*). Din perioadele timpului au fost așezate în vitrine cîteva exemplare în care se fac referiri utile la activitatea celui aniversat

Notabile sînt și materialele de dată mai recentă, care atestă faptul că i s-a acordat cinstea cuvenită, fiind organizate în 1972 festivități comemorative (la 25

de ani de la moarte). Prin toate aceste mărturii documentare s-a configurat o impresionantă expoziție care, la rîndul ei, a restituit contemporanilor imaginea unui

înaintaș ce s-a constituit ca un model de dăruire patriotică.

— dr. VIOREL FAUR —

„TOAMNĂ MUSCELEANĂ“ 1983

În paleta largă și diversă a manifestărilor cultural-educative și științifice desfășurate în fiecare toamnă pe frumoasele plaiuri ale Cîmpulungului și reunite sub genericul „Toamnă musceleană”, ajunse, anul acesta, la a XV-a ediție, sesiunea de comunicări și referate a Muzeului orășenesc din Cîmpulung Muscel se înscrie ca un punct de referință, care reunește, în frumoasele săli ale instituției gazdă, fii ai Cîmpulungului, prieteni cîț și împătimiti în studiul unor momente din istoria zbuciumată a meleagurilor Muscelului sau al vieții și activității unor personalități care își au obirșia în aceste locuri. Organizată sub egida Comitetului de cultură și educație socialistă Cîmpulung Muscel, de către Muzeul orășenesc, în colaborare cu Societatea culturală „Istorie și cultură” din localitate, sesiunea de comunicări științifice, care a avut loc în anul 1983 în zilele de 29—30 octombrie, a fost dedicată unui eveniment scump tuturor românilor — aniversarea a 65 de ani de la făurirea statului național unitar român. Desfășurată în cadrul Festivalului național „Cîntarea României”, și avînd ca generic „Istoria și cultura orașului Cîmpulung și a zonei sale înconjurătoare”, sesiunea a reunit specialiști din București, Pitești, Suceava, Cîmpulung Muscel, Bran, Iași, Tîrgoviște.

În ședința plenară de deschidere, Gheorghe Oancea, prim-secretar al Comitetului orășenesc Cîmpulung al P.C.R., transmițînd salutul adresat participanților la sesiune de către organele locale de partid și de stat, a făcut o trecere în revistă a realizărilor și perspectivelor dezvoltării economico-sociale și culturale ale orașului. În continuare, au fost susținute în plen următoarele comunicări: *Concepția secretarului general al Partidului Comunist Român, — tovarășul*

Nicolae Ceaușescu, privind istoria unitară a poporului român (conf. univ. dr. Theodor Marinescu); *Realizarea statului național — operă a întregului popor român. Contribuții argeșene* (lector univ. dr. Stelian Popescu); *Realizarea unei noi calități a muncii și a vieții în toate domeniile de activitate — obiectiv fundamental al etapei actuale de dezvoltare a societății românești* (Traian Marghitoiu); *Controversatul Negru Vodă* (prof. univ. dr. Aurel Golimas); *Un document inedit despre embațicării din Cîmpulung Muscel și unele considerații privind embațicul ca expresie a economiei marfaro-bănești* (dr. Liviu Ștefănescu); *Evocări de dascăli cîmpulungeni: D. Baciș și I. Ursu Soricu* (prof. univ. dr. doc. Dan Simonescu).

În continuare, sesiunea și-a desfășurat lucrările în cadrul a două secțiuni, cunoscute din anii trecuți: I. *Arheologie și istorie* și II. *Cultură și artă populară*.

Cele 17 comunicări prezentate în cadrul primei secțiuni s-au oprit, mare parte dintre ele, asupra unor momente din istoria națională care au implicat direct meleagurile muscelene, îndeosebi prin valorificarea izvoarelor documentare și cartografice (printr-o nefericită coincidență, sesiunea de la Cîmpulung fiind lipsită, în bună parte, de referate pe teme de arheologie). Menționăm cîteva titluri de comunicări: dr. Henorian Ionescu, Flaminu Mîrtzu, *O singulară mărturie a iradierii romanizării descoperită într-o așezare a dacilor liberi din Subcarpații musceleni*; Ștefan Trîmbaciu, *Cîmpulungul în izvoare geografice și cartografice*; dr. Ion Hurdubețiu, *Suedezii în județul Argeș*; Dalila Aramă, *Un „domn de lună” de pe plaiuri muscelene (un document inedit)*; Ana-Maria Bauman, *Aspecte referitoare la comerțul dintre Cîmpulung și Brașov la sfîrșitul secolului al*

XVIII-lea; Adriana Stroe și Aurelian Stroe, *O „pricină” între frații Rucăreni și Mănăstirea Cîmpulung*; Copae Valeriu-Georgică, *Lupta emigrației transilvănene în România pentru desăvîrșirea unității naționale (1914—1916). Contribuții cîmpulungene*; col. dr. Gheorghe Cristache, Ionel Batalli, *Date referitoare la construirea Mausoleului eroilor de la Mateiaș*; Theodor Mavrodin, *Monumentul de la Mateiaș — omagiu adus eroilor căzuți în zona Muscelului în primul război mondial*.

La secția a doua, cea de *Cultură și artă populară*, s-au abordat teme mult mai variate, deosebit de interesante, comunicările fiind însoțite, acolo unde era cazul, și de un material ilustrativ bogat și de calitate. Astfel, au fost prezentate referate vizînd caracterizarea geomorfologică a depresiunii Rucăr, cîț și valorificarea optimă a potențialului reliefului acestei zone, altele au introdus în circuit științific o serie de consemnări de pe cărți vechi aflate în patrimoniul muscelean și care reprezintă prețioase surse de informare pentru cunoașterea istoriei locale, sau au surprins frumusețile meleagurilor muscelene redată în scrieri ale unor călători străini. Prin alte comunicări s-au realizat emoționante evocări ale unor personalități originare din Cîmpulung sau care, prin activitatea desfășurată, și-au legat numele de acest oraș, ca: Theodor Aman, Dimitrie Nanu, Tudor Mușatescu, Dumitru Gîldău. Aceste teme au fost susținute de: conf. univ. dr. Ion Popescu-Argeșel, Spiridon Cristocea, Grigore Constantinescu, Ionel Hozoc, Radu Ionescu, Maria Rafailă, Gabriela Dumitrescu, Romulus Șerb.

Un alt grupaj de comunicări a avut în centrul preocupărilor bogatul patrimoniu etnografic al Muscelului și al zonelor limitrofe.